

МЕТОДИКА РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ НАДІЙНОСТІ ДЕПОЗИТНИХ ВКЛАДІВ

Загальні положення

В рамках цієї методики визначені основні критерії та показники оцінювання надійності депозитних вкладів банку.

Рейтинг надійності депозитних вкладів – це експертна оцінка, що відображає незалежну думку НРА «Рюрік» щодо можливості своєчасного та повного повернення банківських вкладів клієнтам.

Для визначення рівня надійності вкладів НРА «Рюрік» використовує надану внутрішню інформацію, щоденну фінансову звітність, а також публічну інформацію і власні бази даних.

Визначена оцінка надійності депозитних вкладів не є абсолютною мірою ризику, а лише думкою рейтингового агентства щодо надійності об'єкту рейтингування відносно інших об'єктів. В жодному разі визначений рівень не є рекомендацією щодо будь-яких форм інвестування власних коштів. НРА «Рюрік» не виступає гарантом та не несе відповідальності за виконання банком своїх зобов'язань.

Разом з тим, отримана оцінка надійності депозитних вкладів буде адекватною лише за умов відсутності панічних настроїв серед вкладників на банківському ринку (включаючи інформаційну атаку на банк, що може призвести до значного погіршення його репутації та спровокувати початок значного відтоку вкладів), а також за виключенням цілеспрямованого виведення власниками банку коштів (тобто умисне доведення до банкрутства).

НРА «Рюрік» розроблена власна рейтингова шкала оцінювання рівня надійності депозитних вкладів (див. табл. 1.1).

Табл. 1.1. Рейтингова шкала оцінювання рівня надійності депозитних вкладів

Рівень рейтингу	Визначення	Опис рівня рейтингу
+		
г5	Дуже високий	Означає дуже високу надійність вкладів, діяльність банку характеризується незначною залежністю від фінансово-економічних умов, а також ринкової кон'юнктури. Вірогідність повернення вкладів – дуже висока.
-		
+		
г4	Високий	Означає високу надійність вкладів, діяльність банку характеризується помірною залежністю від фінансово-економічних умов, а також ринкової кон'юнктури. Вірогідність повернення вкладів – висока.
-		
+		
г3	Середній	Означає середню надійність вкладів, діяльність банку характеризується значною залежністю від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
-		
+		
г2	Низький	Означає низьку надійність вкладів, діяльність банку характеризується дуже високою залежністю від впливу несприятливих комерційних, фінансових та економічних умов.
-		
+		
г1	Дуже низький	Означає дуже низьку надійність вкладів, існує потенційна вірогідність неповернення банком депозитного вкладу.
-		

Знак «±» вказує на проміжний рівень відносно основних рівнів.

Основні показники та фактори до визначення надійності депозитних вкладів

В процесі оцінювання надійності депозитних вкладів, на думку Агентства, доцільно розглянути наступні групи кількісних показників:

- Показники ліквідності та платоспроможності;
- Показники якості ресурсної бази;
- Показники якості активів;
- Показники капіталізації;
- Показники ефективності діяльності.

Додатково, для визначення рівня надійності депозитних вкладів необхідно також враховувати такі чинники:

- Виконання банком економічних нормативів;
- Склад акціонерів, правління та наглядової ради банківської установи;
- Вхідження банку до фінансово-промислових груп;
- Можливість залучення зовнішнього фінансування з боку акціонерів, та/або Національного банку України;
- Наявність інформації в мережі *Internet* та ЗМІ, що може негативно вплинути на ділову репутацію банківської установи та зумовити відтік вкладів;
- Встановлення лімітів на зняття коштів, видачу депозитних вкладів частинами, наявність інформації про затримку платежів, тощо;
- Інші фактори, які, можуть вплинути на рівень надійності депозитних вкладів (в т.ч. чутливість до політичних ризиків).

1. Показники ліквідності та платоспроможності

Для оцінювання рівня ліквідності та платоспроможності банківської установи пропонується використовувати такі показники:

- **Невідповідність активів та пасивів за строками до погашення.** За даними форми статистичної звітності 631.01 «Звіт про структуру активів та пасивів за строками», Агентством здійснюється розрахунок коефіцієнтів GAP розривів строком «на вимогу», «до 31 дня» та «до 1 року». Істотне розбалансування активів та пасивів банку за строками до погашення значною мірою підвищують чутливість банку до відсоткового ризику та ризику ліквідності.
- **Загальна оцінка ліквідності балансу банківської установи.** Для цього, НРА «Рюрік» розраховується частка високоліквідних активів (ВЛА) в чистих активах банку. ВЛА розподіляються на два кластери: 1) ВЛА первинних резервів ліквідності; 2) ВЛА вторинних резервів ліквідності.

При врахуванні коштів на кореспондентських рахунках в інших банках у складі високоліквідних активів, здійснюється аналіз складу банків-контрагентів (банки з тимчасовою адміністрацією, банки з поганою діловою репутацією в ЗМІ, тощо).

- **Коефіцієнт швидкої ліквідності** – характеризує здатність банку розраховуватись за поточними зобов'язаннями без залучення додаткових коштів.
- **Кількість випадків недорезервування.** За даними форми статистичної звітності 381А.03 «Довідка про залучені кошти та стан перерахування коштів обов'язкових резервів на окремий рахунок у НБУ» здійснюється аналіз кількості випадків недорезервування коштів під час контролю за щоденними залишками. Регулярні порушення норм резервування свідчать про те, що банк має проблеми з ліквідністю. При цьому, щодо порушника НБУ застосовує штрафні санкції та інші заходи впливу. Також, в ході аналізу, слід враховувати факт, регулярного залучення банком коштів рефінансування від НБУ / на міжбанківському ринку, що як правило, також свідчить про дефіцит власних коштів для формування щоденних резервів.
- **Коефіцієнт короткострокової ліквідності** – характеризує здатність Банку виконувати взяті зобов'язання як за поточними рахунками, так і за частиною строкових клієнтських вкладів, а також за частиною наданих позабалансових зобов'язань.

Крім того, за наявності невиконаних зобов'язань перед клієнтами з вини банку, рейтинг надійності депозитних вкладів знижується до найнижчого рівня.

2. Показники якості ресурсної бази

Для оцінки ресурсної бази банківської установи, НРА «Рюрік» використовує такі показники:

- **Рівень концентрації ресурсної бази за основними кредиторами.** На думку аналітичного департаменту НРА «Рюрік», значна концентрація ресурсної бази за основними кредиторами обмежує фінансову гнучкість банку та значно підвищує його чутливість до ризику ліквідності.
- **Коефіцієнт клієнтської бази** – характеризує частку клієнтських коштів на поточних рахунках в сукупних зобов'язаннях банку. Суттєва частка коштів на поточних рахунках хоча й сприяє низьким відсотковим витратам, враховуючи невисокі значенні відсоткових ставок за коштами на поточних рахунках, але й одночасно зумовлює підтримання значного обсягу високоліквідних активів на випадок можливого відтоку.
- **Частка коштів фізичних осіб в пасивах та співвідношення коштів, залучених від фізичних осіб, до регулятивного капіталу.** У випадку появи панічних настроїв на ринку, населення схильне до вилучення власних заощаджень, що нерідко значною мірою чинить тиск на ліквідність Банку. При цьому, аналітиками Агентства здійснюється коригування оптимального значення даного показника у випадку, якщо банківська установа спеціалізується на обслуговуванні роздрібного бізнесу. У випадку значного обсягу «дзеркальних» операцій на балансі банку (в т.ч. на міжбанківському ринку), при розрахунку коефіцієнта доцільно розраховувати лише співвідношення коштів фізичних осіб до регулятивного капіталу.
- **Залежність банку від залучених коштів на міжбанківському ринку.** Нерідко виникають ситуації, коли доступ до коштів на міжбанківському ринку може бути обмежений, тому банківська установа повинна мати досить стабільну ресурсну базу для ведення бізнесу.

3. Показники якості активів

Для оцінки якості активів банківської установи, НРА «Рюрік» використовує наступні показники:

- **Рівень концентрації клієнтського кредитного портфеля за основними позичальниками та співвідношення найбільших кредитів до регулятивного капіталу.** Висока концентрація клієнтського кредитного портфеля за основними позичальниками зумовлює підвищення чутливості банку до кредитного ризику, що в подальшому може призвести до збиткової діяльності та зниження рівня капіталізації. При цьому, у випадку, якщо банківська установа спеціалізується на роботі на міжбанківському ринку, здійснюється розрахунок концентрації найбільших банків-контрагентів на міжбанківському ринку.
- **Частка простроченої заборгованості в клієнтському кредитному портфелі.** Наявність у кредитному портфелі банку значного обсягу простроченої заборгованості може свідчити про низьку якість управління кредитними ризиками, недосконалість методик, тощо.
- **Рівень покриття фактично сформованими резервами клієнтського кредитного портфеля та простроченої заборгованості.** Наявність у банківської установи достатнього обсягу сформованих резервів деякою мірою знижує її чутливість до кредитного ризику.

4. Рівень капіталізації банку

Для оцінки рівня капіталізації банківської установи, НРА «Рюрік» використовувати наступні показники:

- **Коефіцієнт фінансової незалежності** характеризує ступінь стійкості Банку до кон'юнктурних ринкових коливань і розраховується як відношення власного капіталу до чистих зобов'язань Банку.
- **Коефіцієнт захищеності залучених коштів клієнтів власним капіталом** характеризує ступінь захищеності власним капіталом коштів, залучених на рахунки клієнтів в Банку визначається як відношення суми депозитів до власного капіталу Банку.

Також, при оцінці рівня капіталізації банківської установи аналітики НРА «Рюрік» враховують якість власного капіталу (його структуру, чи не носить він кредитного характеру тощо).

5. Оцінка ефективності діяльності

Для оцінки ефективності діяльності банківської установи, Агентство використовує ряд наступних показників:

- **Коефіцієнт ефективності діяльності** – характеризує рівень покриття чистим операційним доходом від основної діяльності загальноадміністративних витрат та інших операційних витрат.
- **Чиста процентна маржа** – співвідношення чистого процентного доходу банку до середньої величини процентних активів. Коефіцієнт допомагає з'ясувати, чи може банк давати прибуток у вигляді доходу від процентної різниці як відсоток до середніх активів.

Побудова скорингової моделі

Для оцінювання надійності депозитних вкладів, НРА «Рюрік» використовує 17 основних фінансових показників діяльності банківської установи, що можуть характеризувати рівень надійності банківських вкладів. В залежності від вагомості окремого показника, його значенню присвоюється відповідний бал.

На підставі присвоєних кожному фінансовому показнику відповідного балу, визначається сумарний бал оцінки надійності депозитних вкладів. В залежності від отриманого сумарного балу, рівню надійності депозитів банківської установи присвоюється відповідний рейтинг.

Після здійснення скорингового аналізу, отримана оцінка коригується з врахуванням якісних чинників, зокрема: склад акціонерів, місце банку на ринку, його репутація, новини щодо Банку в ЗМІ, а також інших незадокументованих фактів та висновків.

Для кожної банківської установи, надійність депозитних вкладів якої аналізується, результати роботи комп'ютерної скорингової системи у вигляді підсумкової бальної оцінки за кількісними фінансовими показниками окремо перевіряються аналітиками Агентства. Тобто, інтегральна рейтингова оцінка надійності депозитних вкладів може бути визначена лише після колегіального рішення аналітиків НРА «Рюрік» на рейтинговому комітеті.